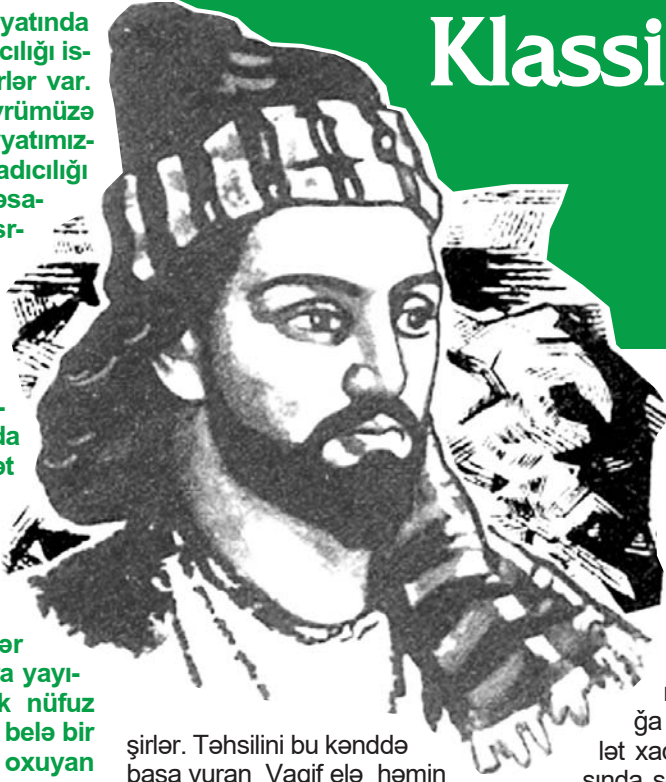

Azərbaycan ədəbiyyatında onun adı və yaradıcılığı istiqamətində müxtəlif fikirlər var. Bədii irsi tam olaraq dövrümüze gəlib çatmasa da, ədəbiyyatımızda Molla Pənah Vaqif yaradıcılığı sevilərək oxunur. Şair əsasən Azərbaycanın orta əsrlər ruhuna və şifahi xalq poeziyasına yaxın şeirlər yazmışdır. Və onun yaradıcılığı Azərbaycan poeziyasının gələcək inkişafına böyük təsir göstərmişdir. Şair Qarabağda məscid nəzdində fəaliyyət göstərən mədrəsədə dərs deməsi və qazandığı hörmət sayəsində Molla Pənah adını almışdır. Onun hakimiyyəti, biliyi haqqında xəbərlər Qarabağdan çox uzaqlara yayılır. Xalq arasında böyük nüfuz qazanan Vaqif barəsində belə bir məsələ də yaranır: "Hər oxuyan Molla Pənah ola bilməz".

Klassik Azərbaycan şairi, ictimai xadim Molla Pənah Vaqif

Molla Pənah Vaqif 1717-ci ildə Qazax mahalının Yuxarı Salahlı kəndində anadan olmuşdur. Atasılı Mehdi ağa, anası isə Aqçız xanım olub. Əsl adı Pənah olsa da, ziyalı şəxs olduğu üçün xalq arasında ona Molla deyərək müraciət etmişlər. Vaqif isə onun təxəllüsüdür. Kiçik yaşlarında mədrəsədə alim və müəllim Şəfi Əfəndinin yanında təhsil almışdır. Astronomiya, riyaziyyat, musiqi üzrə biliklərə yiyələnmişdir. 42 yaşına kimi Qazaxda yaşamış Molla Pənah Vaqif yüksək təhsil almış, ərəb və fars dillərini öyrənmiş, bir sıra dini, dünyəvi elmləri kifayət qədər mənimsəmişdir. XVIII əsrin 50-ci illərinin sonlarında Qazax mahalında və qonşu Gürcüstan sərhədlərində feodal münaqişələri nəticəsində Qazaxın bəzi kəndlərinin sakinləri, o cümlədən Molla Pənah Vaqifin ailəsi Qarabağ xanlığına köçməli olur. Onlar Cavanşir mahalının Tərtərbasar kəndində yerləşir.

Təhsilini bu kənddə başa vuran Vaqif elə həmin kənddə məktəb açır. Uşaqlara elm öyrədir. Bir müddət sonra isə Şuşaya köçür. Qarabağın mərkəzində Saatlı məhəlləsində məktəb təsis edir. Onun elm yolundakı uğurlu fəaliyyəti və alimlik şöhrəti nəhayət Qarabağ xanına çatır. Beləcə, Qarabağ xanı İbrahimxəlil xan Vaqifi sarayına dəvət edir. Astronomiya ilə ciddi məşğul olan Molla Pənah Vaqifin ay tutulması və zəlzələ barədə əvvəlcədən xəbər verməsi xanı təəccübləndirir. Vaqiflə tanış olub, biliklərini yüksək qiymətləndirərək onu xanlığın rəhbərliyinə cəlb etmək qərarına gəlir. İbrahimxəlil xan Vaqifi əvvəlcə eşikağası, xarici işlər naziri, sonra isə özünün baş vəziri təyin edir. Molla Pənah Vaqif ağılı və təcrübəsi sayəsində xalq arasında böyük rəğbət və nüfuz qazanır. Hətta Ağa Məhəmməd şahın saray xadimi olan Abraham Beknazaryants Vaqifi Qarabağ türklərinin mənəvi rəhbəri adlandırmışdır.

Dövlət daxilində və xaricində olan

bütün işləri Molla Pənah Vaqifin məsləhəti ilə həll edən İbrahimxəlil xanın şairə böyük hörməti olub. Şuşada inşa edilən bir çox binaların tikintisində Vaqif iştirak edib. Mühendis işlərini yaxşı bilən Vaqif Şuşa şəhərinin ətrafına çəkilmiş divarların tikintisində rəhbərlik edir. Zəngin kitabxanaya sahib olan şair hər zaman bilik və bacarığını artırmağa çalışır. O, özünü bacarıqlı dövlət xadimi, müdrik alim və xalq arasında sevilən şair kimi də tanıdı bilir.

Əsasən qoşma, təcnis, qəzəl, müxəmməs janrında şeirlər yazmış, yaradıcılığında xalq ədəbiyyatının ruhunu saxlamaqla klassik poeziyaya da müraciət etmişdir. O, klassik poeziyanın ənənələrinə yenilik qataraq deyiliş tərzini və ifadə üsulunu yenilənmişdir. Yaradıcılığının əsas mövzusu mərhəmət və insan gözəlliyinin tərənnümü olmuşdur. Molla Pənah Vaqif yaradıcılığında Şərq poeziyasının bütün klassik formalarından istifadə etmişdir. Heca vəznində yazdığı şeirləri Azərbaycan poeziyasının parlaq nümunələrindəndir. Onun dillər əzbəri olan "Durnalar", "Heyran olmuşam", "Toy adamları", "Sonalar kimi", "Tel nazik" və s. şeirləri hələ də oxucu tərəfindən sevilir.

1797-ci ildə Ağa Məhəmməd şah Qacarın Şuşaya hücumu zamanı İbrahimxəlil xan Car-Balakəne qaçır. Şəhəri ələ keçirən Qacar səhəri gün sui-qəsd nəticəsində öldürülür. Hakimiyyətə gələn Məhəmməd bəyən Vaqif

dən xoşu gəlmirdi. Nəticədə Molla Pənah Vaqifi oğlu Əli bəylə birlikdə öldürtdürür. Şairin bütün külliyyatı, əlyazmaları yandırılır.

Molla Pənah Vaqif bütün dövrlərdə Azərbaycan xalqının qəlbində hörmətlə anılır, xatirəsi əziz tutulur. Hələ 1967-ci ildə dövlət başçısı Heydər Əliyev Şuşada olarkən Vaqifin məzarını ziyarət etmək istəyib. Lakin məzar tapı bilməyiblər. Qısa müddət ərzində Heydər Əliyevin tapşırığı ilə məzar tapılır və 1980-1981-ci illərdə Vaqifin məzarı üzərində abidə və türbə tikilir. 1982-ci ildə isə Heydər Əliyevin iştirakı ilə Vaqifin məqbərəsinin açılışı olur. Həmin vaxtdan etibarən Molla Pənah Vaqifin məqbərəsi insanların ziyarət yeri olmaqla bərabər, həm də bir sıra dövlət səviyyəli tədbirlərin keçirildiyi məkana çevrilir. Lakin 1992-ci il may ayının 8-də Şuşa şəhəri ermənilər tərəfindən işğal edilir. Nəticədə Şuşada olan tarixi-mədəni abidələrlə yanaşı, Vaqifin məqbərəsi də erməni terrorunun qurbanı olur. 2020-ci il noyabr ayının 8-də Azərbaycan Ordusunun şücaəti sayəsində Şuşa işğaldan azad edildi. Azad Şuşanın bərpasında ilk tikilib, yenidən qurulan abidələrdən biri də Vaqifin məqbərəsi oldu. Bu, dövlət başçısı İlham Əliyevin ata nəsihətinə əməl etməsinin daha bir nümunəsi idi. Bu gün azad Şuşada Molla Pənah Vaqifin məqbərəsi önündə yenə də mühüm mədəni tədbirlər keçirilir.

Ramidə YAQUBQIZI,
"Respublika".